

3. Bakhtyn M. M. Voprosi lyteraturi i estetyky. Yssledovaniya raznikh let. Moskva : Khud. lyt., 1975. 502 s.
4. Verba L. H. Porivnialna leksykolojiia anhliiskoi i ukrainskoi mov. Vinnytsia : Nova Knyha: 2008. 248 s.
5. Vereshchahyn E. M. Lnhvostranovedcheskaia teoriya slova. Moskva : Nauka, 1980. 320 s.
6. Kukharenko V. A. Lnhvystycheskoe yssledovanye anhlyiskoi khudozhestvennoi rechy. Odessa : Yzd-vo OНU, 1973. 61 s.
7. Sternyn Y. A. Leksycheskoe znachenye slova v rechy. Voronezh, 1985. 154 s.
8. Stylystyka anhlyiskoho yazyka: Uchebnyk. A. N. Morokhovskiy ta in.; za zah. red. A. A. Husak. Kyiv : Vishcha shk., 1991. 272 s.
9. Shmelov D. N. Problemi semantycheskoho analyza leksyky. Moskva, 2008. 280 s.

Сога Людмила Василівна, кандидат історичних наук, старший викладач кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Україна).

Сога Людмила Васильевна, кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры иностранной филологии, перевода и методики обучения, ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды» (Украина).

Soha Lyudmila, Ph. D in History, teacher at the Chair for Foreign Linguistics, Translation and Methods of Education SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University (Ukraine).

Стаття надійшла: 09.01.2020

Статтю прийнято до друку: 16.01.2020

УДК 81:811.11-112

DOI

СЕМАНТИКА ПРЕДИКАТНИХ КОНСТРУКЦІЙ НА ПОЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО СТАНУ В ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ

Ольга Шапочкіна

Київський університет імені Бориса Грінченка
Україна, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська 18/2
e-mail: o.shapochkina@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9575-0415

У статті визначено домінуючі предикати фізичного стану в давньогерманських мовах, що описують фізичні потреби та стани життєдіяльності людей. Уточнено, що в давньогерманських текстах предикати фізичного стану реалізуються в моделях речень на зразок елементарне просте речення або елементарне просте поширене речення. Схарактеризовано основні ознаки предикатів на позначення фізичного стану:

тимчасовість, динамічність, фазовість, гомогенність та статичність. За змістом та частотністю вживання конструкції з предикатами фізичного стану розподілено на макрогрупи «потреби організму людини» та «життєдіяльність організму людини», у межах яких виокремлено мікрогрупи з різними семантичними відтінками значень на матеріалах давньогерманських мов.

Ключові слова: *категорія стану, станова предикатна конструкція, предикат фізичного стану, архісема, давньогерманські мови.*

СЕМАНТИКА ПРЕДИКАТНЫХ КОНСТРУКЦИЙ НА ОБОЗНАЧЕНИЕ ФИЗИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ В ДРЕВНЕГЕРМАНСКИХ ЯЗЫКАХ

Ольга Шапочкина

Киевский университет имени Бориса Гринченко
Украина, м. Киев, ул. Бульварно-Кудрявская 18/2
e-mail: o.shapochkina@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9575-0415

В статье определены доминантные предикаты физического состояния в древнегерманских языках, описывающие физические потребности и состояние жизнедеятельности людей. В исследовании уточнено, что в древнегерманских текстах предикаты физического состояния реализуются в моделях предложений типа элементарное простое предложение или элементарное простое распространенное предложение. В частности охарактеризованы основные признаки предикатов для обозначения физического состояния: темпоральность, динамичность, фазовость, гомогенность и статичность. Согласно содержанию и частотности употребления конструкции с предикатами физического состояния распределены на макрогруппы «потребы организма человека» и «жизнедеятельность организма человека», в рамках которых выделены микрогруппы с различными семантическими оттенками значений на материалах древнегерманских языков.

Ключевые слова: *категория залога, залоговая предикатная конструкция, предикат физического состояния, архисема, древнегерманские языки.*

SEMANTICS OF PREDICATE CONSTRUCTIONS FOR DENOTATION OF PHYSICAL STATE IN OLD GERMANIC LANGUAGES

Olga Shapochkina

Borys Grinchenko University of Kyiv
Ukraine, Kyiv, str. Boulevard-Kudryavskaya 18/2
e-mail: o.shapochkina@kubg.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9575-0415

Introduction. *Semantic features of the use of predicates for denotation of physical state have been studied from different points of view. However, the semantic nature of the predicates for denotation of physical state in the Old Germanic languages is still not investigated.*

Purpose. *The article presents an attempt to distinguish the main features and semantic-syntactic peculiarities of the predicates for denotation of physical state in the Old Germanic languages.*

Methods. *The classification of the predicates for denotation of physical state in the Old Germanic languages into macro- and micro groups was made with the help of the method of continuous sampling and statistical calculations based on criteria of usage frequency.*

Results. *The analysis of the Old Germanic texts illustrates that the predicates of physical state, which describe physical needs and states of human life, dominate here. In the Old Germanic texts the predicates of physical state mostly implemented in the sentence models like 'elementary simple sentence' or 'elementary simple extended sentence'. Thus, consideration of semantic-syntactic nature of the predicates for denotation of physical state in the Old Germanic languages provides an opportunity to distinguish two micro groups: "Needs of human body" and "Life activity of human body". These groups are represented by such states as "Sleep", "Hunger", "Thirst", "Fatigue", "Health deterioration/improvement", "Illness", "Body irritation", "Temperature perception", "Psychophysical state". Taking into account the subjectivity such states as "Voice phonation", "Body movements", "Mimic changes meaning", "Change of eye expression" and "Transitive state (birth/death)" are distinguished. Considering the external expression of physical state much narrower spectrum of state situations is revealed. These are "Alternation of day and night", "Temperature changes", "Alternation of seasons", "External manifestation of human life", "Optical phenomena", "Sound gradation", "Color designation", "Atmospheric phenomena detection". In particular, such features of the predicates for denotation of physical state as temporality, dynamism, phase, homogeneity and static are clarified.*

Originality. *The originality of the research is that typology of the category of state and its center, the nucleus – the predicate of state in the Old Germanic languages, such as Gothic, Old English, Old Icelandic, Old High German and Old Saxon has not been studied so far.*

The predicate of state is a kind of nucleus for creation of the state process. The article emphasizes that the predicates in the Old Germanic languages are morphological expression of the category of state.

Conclusion. *It is to be noted that differentiation of predicate meanings is rather branched in its structure. It is caused by semantic-syntactic peculiarities of the predicate of state. Particular semantics, peculiar grammatical properties, ability to act as a constructive center of the sentence and predict quantitative and qualitative composition of its components make it possible to single out the predicates of physical state into independent predicate class. The problem of analysis of the predicates of physical state and their internal differentiation and realization in semantic-syntactic sentence structure on the material of the Old Germanic languages is seen to be relevant and promising.*

Keywords: *category of state, state predicate structure, predicate of physical state, archiseme, Old Germanic languages.*

Постановка проблеми. Фізичні стани людини є водночас і зрізами динаміки особистості, і її інтегральними реакціями, зумовленими стосунками, поведінковими потребами, цілями активності, адаптивності людини в навколишньому середовищі або ситуації, екзистенції людини загалом. Безпосередньо фізичний стан людини можна розглядати як характеристику її здоров'я, що визначається рівнем готовності виконувати фізичні навантаження різного характеру в певний проміжок часу. Мовні позначення фізичного стану суб'єкта в предикатних номінаціях мотивовані загальною архісемою «вияв

стану суб'єкта», «перебування в певному стані», вияв зовнішніх ознак фізичного тіла, його фізіології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Семантична природа предикатів фізичного стану в давньогерманських мовах досить різноманітна, що пояснюється своєрідністю семантики та специфічними властивостями давніх мов. Під час аналізу пропозицій подій їхня характеристика реалізувалася за двома параметрами: за типом пропозиції (дія, стан, існування) і за сферою – фізичною, психічною, інтелектуальною та соціальною [10, с. 91–98].

Серед предикатів фізичного стану вчені виокремлюють багато різновидів. Широкий погляд на семантику стану відкрив перспективи для диференціації фізичного стану навколишнього середовища, фізичного стану неживого предмета, психічного та фізичного стану особи, фізичного і психічного стану представників фауни, соціального стану антропоніма, його ментальної діяльності [3, с. 51–56].

Вузкий підхід до семантики стану дає змогу термін «фізичний стан» застосовувати до понять із семантичним компонентом «зазнавати чогось». Здатність «зазнавати чогось» властива лише живій істоті, тому до предикатів стану відносимо предикати фізичного та психічного стану антропонімів і зоонімів. Референтами цих предикатів є стани, що їх зазнають живі істоти. Фізичні стани характеризуються насамперед тим, що сферою їхнього поширення є «внутрішній світ» людини й оцінка стану експірієнсивом відбувається начебто із середини. Із вищезазначеного випливає, що семантичні особливості вживання предикатів на позначення фізичного стану досліджували під різними кутами зору. Однак недослідженою залишається семантична природа предикатів на позначення фізичного стану в давньогерманських мовах.

Мета і завдання статті. Наразі здійснимо спробу виокремити характерні ознаки та семантико-синтаксичні особливості предикатів на позначення фізичного стану в давньогерманських мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Із аналізу давньогерманських текстів стає зрозуміло, що тут домінують предикати фізичного стану, які описують фізичні потреби та стани життєдіяльності людей. У давньогерманських текстах предикати фізичного стану реалізуються здебільшого в моделях речень на зразок ЕПР (елементарне просте речення) або ЕППР (елементарне просте поширене речення) – перша модель, напр.: дзн.-ісл. *Drank er thö so nan lusta*. (Edler Edda, 345) – *Він випив скільки йому хотілося* [15], N1 Vintr, де компонент N1 – суб'єкт, жива істота, а Vintr – предикат на позначення фізичного стану. Також має місце друга варіативна модель N2 N1 Vintr, де Vintr, означає фізичний стан суб'єкта та його частини тіла, N2 – людина, N1 – частина тіла людини, напр.: гот. *Hausideduþ þatei qiþan ist: augo und augin, jah tunþu und tunþau* (Vulfila, Matv. V, 38) – *Ви чули, що сказано: око за око й зуб за зуб* [14]. Третя (найуживаніша) варіативна модель N1 AVintr та N2 N1 AVintr, де компонент А – обставина, що означає причину, умову, спосіб дії, міру, ступінь, час і місце прояву стану суб'єкта, напр.: дзн.-верхн.-нім. *Tochter ubilo von themo tiuuale giueigit ist* (Tat. 85,2) – *Дочка моя важко мучиться дияволом* [16]. Під час аналізу семантики синтаксичних конструкцій ми виокремили дві найуживаніші семантичні макрогрупи, які описують фізичний стан: «потреби організму людини» та «життєдіяльність організму людини». До першої макрогрупи «потреби організму людини» належать такі предикатні конструкції (далі – ПК), зокрема: 1) ПК із предикатами сну, напр.: дзн.-англ. *Nū sē wurm ligeð, swefed säre wund, since bereafod* (Beowulf, 2745) – *Тепер цей дракон лежить, спить, важко поранений, ошуканий* [11]; дзн.-ісл. *Svaf ek mj'k sjaldan, sidans þejr fellu* (Eddler Edda, 487) – *Я рідко сплю, з тих пір, як вони загинули* [15]; 2) ПК із предикатами голоду, напр.: дзн.-верхн.-нім.

Mih hungrita inti er gäbut mir ezzan (Muspilli, 543) – Мене **мучив голод**, і ви дали мені поїсти [13]; 3) ПК із предикатами спраги, напр.: двн.-ісл. *Drank er thö so nan lusta* (Edler Edda, 345) – Він **вунув**, скільки йому хотілося [15].

До другої макрогрупи «життєдіяльність організму людини» належать такі предикатні конструкції, як: 1) ПК із предикатами втоми, напр.: двн.-ісл. *Sem mérin kenndi at hann móddisk, þá mælti hon: «Unnasti,» kvað hon, «drekki drykk þinn, því at ek kenni at þú móðisk»* (Edler Edda, 350) – Коли дівчина помітила, що він **був стомлений**, сказала: випий свій напій, оскільки я відчуваю, що ти **втомився** [15]; 2) ПК із предикатами погіршення / покращення здоров'я, напр.: двн.-верхн.-нім. *Uuard tho giheilil thie kneht in thero ziti* (Tat. 47,8) – **Був вилікований** слуга водночас [16]; 3) ПК із предикатами подразнення тіла, напр.: двн.-сакс. *Thar sculun mi farcoron undar thea craftigon thiod, heliðos te theru heri; thar uuerdāt mina hendi gebundana, faðmos uuerdād mi thar gefastnod* (Heliand, 3525–3533) – Там, серед цих владноможних людей, воїни-герої продадуть мене начальникам. Мені зв'яжуть руки, мої скривавлені руки **будуть закуті** в кайдани [12]; 4) ПК із предикатами психофізичного стану, напр.: гот. *Jah þata barn wohs jah swinþnoda ahmins* (Vulfilā, L.I, 80) – І дитина ця **росла й укріплювалася** духом [14].

На підставі семантико-синтаксичного аналізу предикатів фізичного стану в давньогерманських мовах доходимо висновку, що фізичний стан людини може передаватися предикатами, що прямо й однозначно вказують на фізичну реакцію організму (на кшталт: *хворіти*, *бути здоровим*) та здатність виражати фізичний стан людини: 1) ПК із предикатами звучання голосу, напр.: двн.-ісл. *Ne þat mattu mærir tivar ok ginnregin of geta hvergi, unz af trygþum Tyr Hlorriþa astrað mikit einum sagþi* (Edler Edda, Нум.4, 114) – **Славетні боги, священні сили ніде не змогли знайти таку посудину, як цю, аж доки Тір не прошепотів** вірні слова дружньої поради Тору [15]; 2) ПК із предикатами рухів тіла, напр.: двн.-англ. *Da com of more under misthleorþum Grendel gongan; godes yrre bæc* (Beowulf, 710-711) – **Тоді прийшов з болота, поніс туманними схилами Грендель, ступаючи, він ніс із собою гнів Бога** [11]; 3) ПК із предикатами зі значенням мимічних змін, напр.: гот. *Ip þai sunjus þiudangardjos uswairpanda in riqis þata hindumisto; jainar wairþiþ grets jah krusts tunþiwe* (Vulfilā, Matv. VIII, 12) **Але сини царства будуть викинуті до зовнішньої темряви, буде плач там і скрегіт зубів** [14]; 4) ПК із предикатами на позначення зміни виразу очей, напр.: двн.-верхн.-нім. *Uuanta oba uuesti thes higisges fater zi uuelih-heru ziti ther thiob quami, her uuahheti giuueso* (Tatian, 147,8) – **Якби хазяїн дому знав, коли прийде злодій, він, звичайно, не зімкнув би пильного ока** [16]; 5) ПК із предикатами зміни стану, переходу одного стану в інший (на кшталт, *народитися*, *вмерти*), напр.: гот. *Iremon Hrawraing se wæs geboren in þære earce* (Vulfilā, an 855) – **Ітермон, нащадок Хратри, він був народжений у ковчезі** [14]. Істотною особливістю є те, що в таких конструкціях домінують копули, що поєднуються з додатками в непрямому відмінку, напр.: гот. *Jainar wairþiþ grets jah krusts tunþiwe* (Vulfilā, Matv. VIII, 12) – **Буде плач там і скрегіт зубів**.

У давньогерманських текстах предикати зовнішнього фізичного стану об'єднують ПК на позначення атмосферних станів природи та ПК зовнішнього стану істоти або предмета. Більш чисельну та семантично неоднорідну групу становлять предикати на позначення атмосферних станів природи, які вказують на зміну певного явища та його перехід у якісно новий стан. Їхній значеннєвий діапазон охоплює такі групи: предикати на позначення зміни дня та ночі, ті, що виражають метеорологічні та атмосферні явища, пов'язані з температурними змінами навколишнього середовища, предикати, що вказують на зміну стану неба, або ті, які репрезентують зміну пір року, напр.: двн.-верхн.-нім. *So inprinnant die*

perga, poum ni gistentit enihe in erdu, aha atruknent, tuor varsuuilhit sih, suilizot lougiu der himil, mano vallit, prinnit mittilagart, sten ni kistentit, verit denne stuatago in lant, verit mit diu viuru, viriho uuison: dar ni mac denne mak andremo helfan vora demo muspille (Muspilli 50–57) – Так **охопить** полум'я гори, будь-яке дерево не стоятиме твердо, води **всохнуть**, болота **поглинуть** себе, повільно займуться від спала спалахів неба, місяць **впаде**, **горітиме** докільля, каміння не **стоятиме**, йтиме тоді Судний день на землю, йтиме, щоб вогнем опалити людей, не буде, навіть, і родича, який допоміг би перед кінцем світу [13].

Кількісно обмеженим є і корпус предикатів внутрішнього фізичного стану істоти. Його формують ПС на позначення фізіологічної та емоційно-психічної сфер особи. Предикати фізіологічного стану репрезентують стан людини, пов'язаний із загальною хворобливістю або дискомфорними відчуттями, локалізованими в певній частині тіла, здебільшого в голові, очах, вухах, грудях, животі. За цими параметрами здійснюємо подальшу класифікацію предикатів фізичного стану, реалізованих одноособовою дієслівною лексемою. Так само групуємо їх за місцем локалізації стану: «душа», «серце», «груди», «голова», напр.: днв.-ісл. *Hugr einn þat weit, es þyr hiarta nær, einn's hann ser of sefa* (Hava 93; Eddler Edda, 86) – Тільки розум **знає**, до кого ближче серце і до кого душа **звернена** [15]. Кількість таких ПК попередньої підгрупи в давньогерманських мовах незначна. Однак існує низка дієслів із первинним значенням атмосферного стану, що на рівні свого переносного значення виражають внутрішній фізичний стан, напр.: днв.-ісл. *Ok sagþi, at konungr gôrþi illa, er hann let pina hann saklausan* (Edler Edda, Grim., 4) – І сказав, що король **вчинив** погано, **завдавши** йому страждань без причини [15]. Метафоричному переосмисленню цих дієслів сприяє їхня змістова місткість та стилістична маркованість.

Перелік предикатів, які виражають зовнішній фізичний стан істоти або предмета, формують: 1) ПК із предикатами стану, що позначають оптичні явища, напр.: днв.-англ. *Swa wæter bebugeð, gesette sigehreþig sunnan ond monan leoman to leote landbuendum* (Beowulf, 95) – Про те, що Господь укріпив сонце та місяць на небі, щоб вони **світили** усім жителям землі [11]; 2) ПК із предикатами, які маркують звукову градацію, напр.: днв.-ісл. *Þlo þa Brynildr – boer allr dundí* (Eddler Edda, 340) – Розсміялася тоді Брюнхільда – оселя вся **загула** [15]; 3) окремо можна виділити предикати із семою «плач», напр.: днв.-англ. *Nalles holinga Hoces dohtor meotodscaeft bemearn, syrdan morgen com, ða heo under swegle geseon meahthe morþorbealo maga, þær heo ær mæste heold worolde wunne* (Beowulf, 1075) – Дружина нещаслива **оплакувала** свою долю, дочка Хока, коли вранці побачила ватажків дружини мертвих, що лежали під небом [11]; 4) ПК, де простежуються поєднання предикатів із колоронімами, напр.: днв.-англ. *Haton heolfre, heorodreore weol, Deaðfæge deog, siððan dreama leas in fenfreodo feorh alegde hæpene sawle; þær him hel onfeng* (Beowulf, 850) – **Мутні хвилі піднімаючись** клекотіли багряною парою, кровю злісного ворога, що позбавлений був радощів [11].

Вужчий семантичний діапазон у давньогерманських мовах властивий корпусу ПК, які маркують зовнішній стан довкілля. Його складники характеризують навколишнє середовище за астрономічно-метеорологічними критеріями: температурний режим, тривалість світлового дня, інтенсивність та екстенсивність опадів тощо. Диференціюємо: 1) ПК на означення світлових процесів, зміну дня й ночі, напр.: днв.-англ. *Siððan hie sunnan leoht geseon ne meahton, orðe nipende niht ofer ealle, scaduhelma gesceapu scriðan cwoman, wan under wolcnum. Werod eall aras* (Beowulf, 650) – Він знав, що ворог, дочекавшись часу, коли **потемніє сонце та з неба ніч примарною хмарою сповзе** на землю, ворог **прийде злий** [11]; 2) ПК на означення температурних змін середовища, напр.: днв.-англ. *ða wæs morgenleoht*

scofen ond scynded (Beowulf, 915) – *І от сонце вранішнє засяяло та заблищало*; 3) ПК на означення стану повітря, неба, моря, океану, річки та ін., напр.: двн.-англ. *Gewat þa ofer wægholm winde gefysed* (Beowulf, 216) – *Рушив тоді човен через хвилі, вітром підштовхуваний* [11]; 4) ПК із предикатами, які репрезентують вияв стихії, атмосферно-метеорологічних явищ, напр.: гот. *Jah stairnons himinis wairþand driusandeins jah mahteis þos in himinat gawagjanda* (Vulfila, Мк.ХІІІ, 25) – *І зорі спадають з неба, і сили небесні похитнуться* [14]; 5) ПК із предикатами стану, що означають початок певного проміжку доби, напр.: двн.-англ. *Opþæt hrefn blaca heofones wunne bliðheort bodode, ða com beorht scacan scaþan onetton, wæron æþelingas eft to leodum* (Beowulf, 856) – *А коли у небесах ворон чорний світанок проспівав, сонце світле розвіяло морок, встали ратники, мечоносці, готувалися у дорогу* [11].

Семантичну специфіку підгруп предикатів фізичного стану репрезентує онтологічна дихотомія «комфортний – дискомфортний» стани. На цій підставі на основі давньогерманських текстів ми виокремили предикати фізичного стану, які виражають: 1) ПК із предикатами покращення стану фізичного комфорту, напр.: двн.-англ. *Ra wæs eft swa ær inne on healle þryðword sprecen, ðeod on sælum, sigefolca sweg, opþæt semninga* (Beowulf, 640) – *Сіла володна золотоносиця біля чоловіка й банкет розгорівся, як у дні минулі, застольні крики, сміх та пісні у палаці залунали* [11]; 2) ПК із предикатами спричинення стану фізіологічного дискомфорту, травм, напр.: двн.-англ. *Him on eaxle wearð syndolh sweotol, seopowe onsprungon, burston banlocan* (Beowulf, 815) – *Невиліковна у плечі нечистого кровозливна ямріла язва, суглоб розкрився, тріснули жили* [11].

Окремою групою виступають ПК із семами «насильницька смерть», «знуцання», «вбивство», напр.: двн.-англ. *Na þu minne þearft hafalan hydan, ac he me habban wile dreore fahne, gif mec deað nimeð, Byreð blodig wæl, byrgean þenced, eteð angenga unturnlice, tearcað morhori; no ðu umb mines ne þearft lices feorme leng sorgian* (Beowulf, 450) – *Моїх соратників він злісно, мимовільно зжере, мене захопить закривавленого у свій барліг, червоний болотний вир, моє тіло на кланті розірве собі на м'ясо* [11].

Різні способи вираження предикатів фізичного стану в давньогерманських мовах надають змогу виділити їхні характерні ознаки. Основною ознакою стану, що відокремлює його від властивості, лінгвісти називають *тимчасовість*, його нонконстантний, лімітований темпоральними рамками референт. Якщо якості (властивості) «являють собою відносно незалежну від плину часу характеристику предмета і водночас характеризують самий світ» [1, с. 17], то стани є ознакою «швидкоплинною, випадковою, притаманною суб'єктові саме в цей момент (або період) часу» [1, с. 14]. Стан у такий спосіб маркується за ознакою «випадковості, швидкоплинності характеру», створюється в часі та, як наслідок, має обмежену часову протягненість.

Наступною ознакою є *динамічність*. У здатності стану переходити в інший, протилежний стан відображається динаміка матеріального світу. Названа ознака стану дає змогу вводити в структуру висловлення, що інформує про актуальний стан суб'єкта, різноманітні ПК зі значеннями: 1) ПК, що поєднуються із лексемами тривалості в часі на кшталт, «довго», «добу», «протягом трьох місяців», «п'ять годин», «з другої до шостої», напр.: двн.-англ. *Git on wæteres æht seofon niht swuncon; he þe æt sunde oferflat, hæfde mare tægen* (Beowulf, 515) – *Ви пливли по хвилях, по воді, піднятій зимовими вітрами, семеро діб* [11]; 2) ПК в поєднанні із лексемами часу прояву стану, на кшталт, «з ранку до ночі», «до вечора», «зараз», «учора», «увечері», «зранку», «завтра», «сьогодні», напр.: двн.-англ. *To medo modig, siþþan morgenleht ofer ylða bearn opres dogores, sunne sweglwered suþan scineð*

þa wæs on salum sinces brytta (Beowulf, 605) – **Завтра зранку**, коли над світом **запалиться** світоч, сонце на небі **з'явиться** ясне – усякий без страху зможе **пйти брагу** [11]; 3) ПК в поєднанні з лексемами, що позначають певний закріплений проміжок часу, напр.: *двн.-англ. Pa hine on morgentid on Heaforæmas holm up ætþær; ðonon he gesohte swæsne, leof his leodum* (Beowulf, 520) – **На ранок восьмий, кинутий буревієм**, він повернувся до норвезького берега у свої володіння [11]. Зазначені конструкції обмежують час прояву стану, конкретизують його, «ускладнюючи» конструктивний характер позиційної схеми, що становить уявний конструкт реального висловлення і здійснює референцію до актуальної ситуації, та збагачують пропозицію висловлення смислом «час».

Швидкоплинний характер фізичного стану зазвичай зумовлює ознаку *фазовості*. Фазовість – це ознака, що поєднує дію та стан і протиставляє їх властивості, позбавленій фазовості. Властивість не виникає в часі, а лише переміщується в ньому. У характері фазовості референтів предикатів дії та предикатів стану не простежується тотожності. Посідаючи певний проміжок на вісі часу, стани незмінні й актуальні протягом зазначеного відрізка часу (миті) на темпоральній осі, гомогенні, упродовж свого існування, вони безупинно утворюються в часі, проте, на думку дослідників, кожна наступна фаза існування стану ідентична попередній; пор.: «Фази, що змінюють одна одну, можуть бути абсолютно ідентичними, що і приводить до ознаки незмінності у часі» [7, с. 97]. Стан подається як цілісність у кожний момент свого існування, натомість дія одержує свою завершеність лише в межах того відрізка, доки вона триває. Фазовість дії пов'язана з точкою, а не з відрізком на часовій осі. У кожний окремий момент часу існує тільки окрема фаза розвитку дії, а не закінчена дія загалом. У кожний наступний момент дія начебто зникає й одразу утворюється знову [7, с. 94]. Перехід від однієї фази стану до іншої не пов'язаний з докладанням зусиль, зміна фаз відбувається наче за інерцією. Натомість перехід від однієї фази дії до іншої пов'язаний із докладанням зусиль. Дії протікають, змінюються та розвиваються у часі, проте, на думку Л. Лухт, не тривають [6, с. 340].

Гомогенність, або незмінюваність у часі називають ознакою статичності за умови, що «вона поєднується з ознакою, що вказує на відсутність докладеного зусилля» [7, с. 103]. У мовознавчій літературі статичність вважається облігаторною характеристикою предиката на позначення стану [7, с. 121] і виокремлена лінгвістами, що вивчають цю проблематику [7, с. 121; 1, с. 39; 2, с. 98; 5, с. 8]. На думку дослідників, «ознака + статичність» дає змогу диференціювати категорію стану й відокремити її від категорії дії – процесів, подій, тобто явищ, яким властива динамічність.

Багатозначність терміна *статичність* (або *статальність*) уможливорює різне його тлумачення. Так, за Г. Золотовою, речення статичного класу трактується як висловлення, що повідомляє про постійну, незмінну ознаку й має узагальнене, а не актуальне значення часу [3; 4]. Однак деякі лінгвісти, аналізуючи виокремлені в спеціальній літературі ознаки предикатів стану, висловлюють сумнів щодо релевантності ознаки «незмінність у межах відрізка часу», оскільки вважають, що «стан може ставати більш чи менш інтенсивним» [9, с. 12; 8, с. 13]. Відтак під статичністю фізичних станів розуміємо їхню незмінність у межах тих часових відрізків, протягом яких вони існують, та диференціюємо ознаку статичності, відносної статичності та детемпоральності (позачасовості / темпоральної константи / часової необмеженості).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, предикати на позначення фізичного стану активно вживаються в давньогерманських простих елементарних та простих поширених реченнях, а основними їхніми ознаками є тимчасовість,

динамічність, фазовість, гомогенність та статичність. Конструкції з предикатами фізичного стану можна розподілити на дві великі макрогрупи «потреби організму людини» та «життєдіяльність організму людини», у межах яких виокремлюють мікрогрупи з різними відтінками значень. У корпусах давньогерманських текстів простежуємо вживання предикатів як зовнішнього, так і внутрішнього фізичних станів. Основними синтаксичними моделями речень, у яких уживаються предикати фізичного стану, стали: N1 Vintr, N2 N1 Vintr, N1 AVintr та N2 N1 AVintr.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булыгина Т. В. К построению типологии предикатов в русском языке. *Семантические типы предикатов* [редкол.: О. Н. Селиверстова и др.]. Москва, 1982. С. 7–85.
2. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наук. думка, 1992. 222 с.
3. Золотова Г. А. О лингвистических основаниях коммуникативной типологии речи. *Русский язык за рубежом*. 1982. № 5. С. 51–56.
4. Золотова Г. Коммуникативная грамматика русского языка. Москва : Изд. МГУ, 1998 (в соавторстве с Н. К. Онипенко и М. Ю. Сидоровой); Изд. 2-е, испр. и доп. Москва : Азбуковник, 2004.
5. Леута О. І. Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові : монографія. Київ : Такі справи, 2008. 208 с.
6. Лухт П. И. Предикаты состояния (некоторые романские параллели). *Семантические типы предикатов*. Москва : Наука, 1982. С. 340–346.
7. Селиверстова О. Н. Семантические типы предикатов. Москва : Наука, 1982. 365 с.
8. Семенюк О. А. Актуальні проблеми сучасної філології. *Мовознавчі студії*. Вип. 13. Рівне : РДГУ, 2005. С. 4–8.
9. Смирнова Е. А. Функциональный потенциал английских глаголов с инкорпорированными актантами: монография. Пермь : Прикамский социальный институт, 2014. 148 с.
10. Шмелева Т. В. Модель речевого жанра. *Жанры речи*. Саратов : ГосУНЦ «Колледж», 1997. С. 88–98.
11. Beowulf. URL : <http://norse.narod.ru/src/other/beowulf/beowulf.html> (дата звернення: 10.01.2020).
12. Heliand In Old Saxon. URL : <https://northvegr.org/old%20icelandic%20old%20english%20texts/heliand%20in%20old%20saxo/001.html> (дата звернення: 10.01.2020).
13. Muspilli. URL : <https://ru.scribd.com/doc/9607821/Muspilli-Mit-Ubersetzung-bzw-Ubertragung-ins-Neuhochdeutsche>. (дата звернення: 10.01.2020).
14. Project Wulfila 2004. URL : Режим доступу : <http://www.wulfila.be/gothic/browse/text/?book=5&chapter=12> (дата звернення: 10.01.20).
15. Snorra Edda. URL : Режим доступу : <http://norse.ulver.com/src/edda/index.html> (дата звернення: 10.01.20).
16. Tatian. URL : <http://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/germ/ahd/tatian/tatia.htm> (дата звернення: 10.01.20).

REFERENCES

1. Bulygina T. V. K postroeniyu tipologii predikatov v russkom yazyke. *Semanticheskie tipy predikatov* [redkol.: O. N. Seliverstova i dr.]. Moskva, 1982. S. 7–85.
2. Vihovanec I. R. Narisi z funkcionalnogo sintaksisu ukrayinskoyi movi. Kyiv : Nauk. dumka, 1992. 222 s.
3. Zolotova G. A. O lingvisticheskikh osnovaniyah kommunikativnoj tipologii rechi. *Russkij yazyk za rubezhom*. 1982. № 5. S. 51–56.

4. Zolotova G. Kommunikativnaya grammatika russkogo yazyka. Moskva : Izd.MGU, 1998 (v soavtorstve s N.K. Onipenko i M.Yu. Sidorovoj); Izd. 2-e, ispr. i dop. Moskva : Azbukovnik, 2004.
5. Leuta O. I. Struktura i semantika diyestivnih rechen v ukrayinskij literaturnij movi : monografiya. Kyiv: Taki spravi, 2008. 208 s.
6. Luht P. I. Predikaty sostoyaniya (nekotorye romanskije paralleli). *Semanticheskie tipy predikatov*. Moskva : Nauka, 1982. S. 340–346.
7. Seliverstova O. N. Semanticheskie tipy predikatov. Moskva : Nauka, 1982. 365 s.
8. Semenyuk O. A. Aktualni problemi suchasnoyi filologiyi. *Movoznavchi studiyi*. Vip. 13. Rivne : RDGU, 2005. S. 4–8.
9. Smirnova E. A. Funkcionalnyj potencial anglijskijh glagolov s inkorporirovannymi aktantami : monografiya. Perm : Prikamskij socialnyj institut, 2014. 148 s.
10. Shmeleva T. V. Model rechevogo zhanra. Zhanry rechi. Saratov: GosUNC «Kolledzh», 1997. S. 88–98.
11. Beowulf. URL : <http://norse.narod.ru/src/other/beowulf/beowulf.html> (data zvernennya: 10.01.2020).
12. Heliand In Old Saxon. URL : <https://northvegr.org/old%20icelandic%20old%20english%20texts/heliand%20in%20old%20saxo/001.html> (data zvernennya: 10.01.2020).
13. Muspilli. URL : <https://ru.scribd.com/doc/9607821/Muspilli-Mit-Ubersetzung-bzw-Ubertragung-ins-Neuhochdeutsche>. (data zvernennya: 10.01.2020).
14. Project Wulfila 2004. URL : <http://www.wulfila.be/gothic/browse/text/?book=5&chapter=12> (data zvernennya: 10.01.2020).
15. Snorra Edda. URL : <http://norse.ulver.com/src/edda/index.html> (data zvernennya: 10.01.2020).
16. Tatian. URL : <http://titus.uni-frankfurt.de/texte/etcs/germ/ahd/tatian/tatia.htm> (data zvernennya: 10.01.2020).

Шапочкіна Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри германської філології Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка (Україна).

Шапочкіна Ольга Владимировна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры германской филологии Института филологии Киевского университета имени Бориса Гринченка (Украина).

Shapochkina Olga, candidate of pedagogical sciences (Ph.D.), Associate Professor of the Department of German Philology of the Institute of Philology Borys Grinchenko University of Kyiv (Ukraine).

Стаття надійшла: 23.01.2020

Статтю прийнято до друку: 30.01.2020